

Анастасија Ристовска, Блерта Хаџијаха и Мартина Јакимовска, ученички во III година во приватното средно училиште "Јахија Кемал", го освоиле првото место и се закитиле со злато на Светската проектна олимпијада од областа на енергетиката, инженерингот и животната средина, која се одржала во Хјустон, САД. Се претставиле со проект од областа на заштитата на животната средина-екологија. Нивни ментори биле професорите по биологија и по хемија Кемал Јилдиз и Зубејде Генч.

Во услови на силна конкуренција, составена од 58 земји, 38 од Соединетите Американски Држави, Јапонија, Кореја, Германија и со жири чии членови биле само американски професори од најпрестижните универзитети, овие ученички добиле потенцијални стипендии од 3 елитни американски универзитети "Рајс" универзитетот, Универзитетот во Остин и државниот Универзитетот во Луизијана.

ТАЛЕНТОТ НЕ ГО ИСКОРИСТЕТЕ ГО!

Разговорот го водеше:
Жаклина МИТЕВСКА

☀ Во што поконкретно се состоеше Вашиот проект?

БЛЕРТА: Во нашиот проект работевме со мошне изобилен отпадок - обвивките од морските плодови, како морски ракчиња и јастози, кои ги користевме за да произведиме евтино вештачко ѓубриво за растенијата, воедно и многу ефикасен пестицид против габичните заболувања како природна алтернатива за штетните хемикалии кои денес се користат. Исто така, ова евтино ѓубриво во комбинација со минералот зеолит даде исклучителни резултати кај третираните растенија, дури и кога тие беа снабдени со помало количество вода. Резултатите кои ги постигнавме во долготрајната работа би му помогнале на земјоделците во нашата земја, која последниве години претрпе редуцирани жетвени приноси, иако е благословена со исклучителен земјоделски потенцијал.

☀ Одговорот кој го давате укажува на тоа дека добро сте информирани за сегашните случувања во македонското земјоделие, како и за глобалниот проблем со загадувањето на околината...

АНАСТАЗИЈА: Работејќи на проектот имавме можност да видиме колку голем земјоделски потенцијал има Македонија. Повеќето земји во светот можат само да сонуваат за толку плодна и обработлива површина по број на жители, толкав голем број сончеви денови во текот на годината, како и значителното количество вода кое е достапно за земјоделците. На пример, во споредба со Кина, годишно приносите ни се намалени за повеќе од 50 проценти. Сметаме дека треба да се работи по примерот од некоја развиена земја и нивните методи во земјоделството да се применат и во Македонија. Се разбира, тука е и нашиот проект, кој би бил од голема помош. Во денешно време, кога сме соочени со нагли климатски промени, со загадување на околината, како и со големи глобални поскапувања на храната поради земјоделските проблеми, многу е важно новите генерации да се стимулираат да подготвуваат проекти во овие области, бидејќи токму тие ќе бидат новите научници, кои можеби ќе најдат решенија за овие проблеми.

☀ За Вас ова беше големо искуство. Кои се Вашите впечатоци од Хјустон и општо од Америка?

МАРТИНА: Секако дека станува збор за исклучително искуство. И покрај тоа што веќе сме учествувале на вакви натпревари, ова беше сосема ново искуство за сите нас. Она што ни остави впечаток веднаш по пристигнувањето, како и за време на целиот престој во САД, беше добрата организација. Секој ден ни беше испланиран од утрото до вечерните часови. Во текот на престојот во Хјустон се прошетавме по многу интересни и атрактивни места. Првиот ден нè однесоа во "Рајс" универзитетот, каде имавме прилика да дознаеме нешто повеќе за студиите и за студентскиот живот во Америка. Исто така, на Универзитетот "Рајс" имавме чест да се запознаеме со нобеловецот Роберт Крл, кој подоцна ни ги врачи и наградите. Го посетивме и НАСА центарот, каде научивме нешто повеќе за ракетите и за животот на астронаутите. За тие три дена успеавме да се запознаеме со многу наши вршници од земји за кои и не сме слушнале. Разменивме е-мајли и сега контактираме со нив. Ова беше толку убав момент што ќе го раскажуваме цел живот!

☀ Кои беа најинтересните моменти од натпреварот?

ОСТАВАЈТЕ ДА ПОТОНЕ,

БЛЕРТА: Би ми било многу тешко да одговорам на ова прашање, бидејќи секој момент кој го минавме таму ни беше исполнет и убав. Сепак, би можела да ги издвојам посетите на елитниот Универзитет "Рајс" и огромниот НАСА центар, кои нè воодушевија и ни оставија длабоки впечатоци.

☀️ Дали и претходно сте учествувале на вакви или на слични натпревари?

АНАСТАЗИЈА: Минатата година учествував на Меѓународната олимпијада по хемија, која се одржа во Минск, Белорусија. Исто така, заедно со Мартина лани учествувавме на Меѓународната проектна олимпијада, која секоја година се одржува во Адана, Турција, во конкуренција на 30 земји од 4 континенти, од каде се вративме со освоено сребрено медал. Оваа година ќе учес-

Кога пристигнавме таму бевме изненадени од фактот што покрај другите знамиња се вееше македонското знаме со сонцето од Кутлеш. На церемонијата за отворање на Олимпијадата на сцената излеговме со македонска народна носија и со сонцето од Кутлеш, на бимот имаше слики од Македонија и музика од Тоше Проески, на пример, песната "Мајка на Марика". Кога ни ги доделуваа наградите нашето знаме беше со димензии 2 x 1 метар.

твувам и на Меѓународната олимпијада по презентација, која се одржува во Турција и каде ќе има претставници од 142 земји.

БЛЕРТА: Минатата година учествував во Меѓународната проектна олимпијада, 15. по ред, ИНЕПО, во Истанбул, Турција. Во конкуренција од 38 земји од цел свет се вратив со златен медал. Исто така, и од Меѓународната олимпијада по турски како немајчин јазик, каде имаше учесници дури од 102 земји од цел свет, освоив златен медал, додека пред две години добив трета награда на натпреварот по математика, кој се одржа во Албанија.

МАРТИНА: Заедно со Анастасија јас учествував на Интернационалниот натпревар по проекти, кој минатата година се одржа во Адана, Турција, при што го освоивме сребрениот медал. На тој натпревар учествувавме, исто така, со проект од областа на екологијата. Тема на нашиот проект беше "Прочистувањето на водите од текстилните фабрики на природен начин". Прочистувајќи ги водите од поливинил алкохол решивме голем еколошки проблем, со што го спречивме поморот на живиот свет во водите.

☀️ Дали има и други натпревари на полето на науката за кои Македонија сè уште не знае и поради тоа не испраќа свои претставници?

АНАСТАЗИЈА: Има околу дваесеттина натпревари од ваков карактер и, за жал, Македонија учествува само на 5 од нив, од кои 3 се на иницијатива на нашето училиште. Во нашето училиште имаме многу професори од странство и тие се зачудени, изненадени од интелектуалниот капацитет со кој располага Македонија. Навистина е жално што овој капацитет многу малку е искористен. Треба да им се даде можност на младите од Македонија да учествуваат на овие натпревари и со тоа да ја промовираат Македонија во светот, но и да изградат успешна иднина за себе.

☀️ Ви претставува ли тешкотија учествувањето на ваквите натпревари?

МАРТИНА: Не, напротив, учеството на натпреварите од ваков тип ни претставува големо задоволство. Со нашето учество се трудиме да помогнеме во напорите да се спаси природата. Всушност, пред сè, се трудиме да ја претставиме нашата земја во најдобро светло. Истовремено со дипломите од освоените места на интернационалните натпревари ни се зголемуваат шансите со стипендија да студираме на некој познат универзитет во странство.

☀️ Која е предноста да се учествува на вакви натпревари? Што значи овој успех за Вашата иднина?

БЛЕРТА: Предностите се многубројни. Освен што се здобивме со големо искуство од академска гледна точка, исто така, имавме и можност добро да се "истренираме" за тимска работа. И секако, запознавањето нови пријатели од цел свет и повторната средба со оние кои веќе сме ги сретнале на натпреварите на кои претходно сме учествувале, се меѓу најубавите елементи на ваквите светски олимпијади. Од друга страна, пак, овој успех на меѓународно ниво, можеби дури е и пресуден за нашата иднина, бидејќи ни ги отвора вратите за студирање на многу угледни светски универзитети.

☀ Се покажавте како многу успешни на оваа возраст, но што е тоа кон што ќе се насочите и ќе се определите во иднина?

АНАСТАЗИЈА: Сè уште имам време да размислувам на оваа тема, но нај-

олимпијада по турски јазик, која почнува од 21 мај во Турција. Во текот на летниот распуст ќе се подготвувам за некои тестови кои се полагаат за студирање во странство. Исто така, по враќањето од Турција, со Блерта и со Анастасија планираме да почнеме да работиме на нови проекти.

☀ Што Вие би промениле во државното образование во Македонија?

АНАСТАЗИЈА: Ни се допаѓа наставната програма, но сметаме дека е потребно да се воведат теологија како предмет. Исто така, би требало училиштата да располагаат со поопремени лаборатории и со подобри услови за работа. Потребно е и да се издвојат поголеми финансиски средства да се испраќаат ученици на меѓународни олимпијади.

☀ Која е Вашата порака за помладите генерации?

АНАСТАЗИЈА: Секој има различна дарба од Бога, некој за учење, некој за спорт, трет за сликање или музика; што и да е, не го оставајте вашиот талент да потоне, искористете го.

БЛЕРТА: Никогаш да не се откажат од своите аспирации и цели, бидејќи кога се сака буквално ништо не е невозможно. Треба само да бидеме одлучни дека сакаме да го искористиме и да го развиваме потенцијалот, кој апсолутно сите го поседуваат, и да се стремиме кон подобар свет со подобра иднина за сите нас.

МАРТИНА: Да откријат што навистина сакаат во животот, да бидат силни борци за остварување на своите планови. Себеси да не се ограничуваат. Да си ги постават целите многу високо и да успеат да остварат барем дел од нив.

веројатно ќе се решам за медицина, поточно кардиологија и кардиодијагностика.

БЛЕРТА: Еве еден клише одговор: не знам. Не знам ништо дефинитивно, сè уште ги разгледувам можностите и се преиспитувам себеси каде би се чувствувала најдобро и што би работела со задоволство.

МАРТИНА: Би сакала во иднина мојата работа да биде динамична. Посакувам работа која би била перспективна, која би ми овозможила добра иднина.

☀ Кои се Вашите планови?

АНАСТАЗИЈА: Прво добро да се одморам за време на летниот распуст, бидејќи потоа следуваат приемните тестови за факултети во странство. Но, се разбира, по завршувањето на факултетот во странство планирам да се вратам во Македонија.

БЛЕРТА: Сега ни останува да се подготвиме за испитите кои треба да се полагаат за да можеме да студираме на универзитетите од кои добивме потенцијални стипендии. Всушност, доколку евентуално се одлучам да студирам во странство, бидејќи сè уште не сум сигурна.

МАРТИНА: Моментно се подготвувам за учество на Интернационалната